

A Mímelők (Marcali, Murakeresztúr) egy rövid, hét perces előadást mutattak be *Képben kép* címmel (rendező: Horváthné Zubor Andrea). Egyszerű előadás: két gyerek játékából, játékos mondókáikból áll össze, nincs is igazi történet. Viszont a háttérben varázslat történik. Egy paravánra kifeszített lapon a hét perc alatt lassan egy gyerekrajz jelenik meg. Mindez tényleg lassan, ahogy az álom takar be minket, és minden egyes újabb részlet felismerésével gondolkozhatunk, mi minden kapcsolható még a gyerekek előadásához és a mondókákhoz. A varázslat titka a speciális festési technika. Lenyűgöző.

A lendvai Carpe diem csoport a *Carpe diem* címet adta előadásának, és ez a névduplázás nem tűnik véletlennek. Tulajdonképpen már tavaly is ezt a címet lehetett volna használni, és nem azért, mert ez az előadás azonos lenne a tavalyival. A stílus rendkívül harsány, a játék dinamikus, mindez meglehetősen hatásvadász elemekkel, kusza dramaturgiával, gecsorozatokkal megtűzdelve. Összességében minden sok az előadásban. Ízlés dolga, hogy kinek mi fér még bele, és teljesen jogos lehet, ha valaki azt mondja, hogy számára ez nem élvezetes. És az ellentéte is. Az biztos, hogy nem a tanodák sablonossága vehető észre ezekben a produkciókban, hanem az a felszabadult játék, amit a csoportvezető, Mess Attila generál (ő maga is színész), figyelmét nem magára, hanem a gyerekekre összpontosítva. Így a játszó, bármennyire is túloznak, azzal a váddal nem illethetők, hogy nincs közük a történethez. A tavalyi előadás ezzel együtt átgondoltabb volt. A Carpe diem életjátéknak nem nevezhető, mégis a gyerekek életét felölelő, fiktív történet, amelynek központjában a „beilleszkedés az új iskolába” téma áll. A beilleszkedés, ami a Muravidéken a legfontosabb kérdések közé tartozik. Ennél az előadásnál tényleg nem szabad függetleníteni attól, hogy maga a produkció milyen szerepet tölt be egy közösség életében. A szakmai beszélgetésen Attila vázolja a helyzetet: őt azért hívták a Vajdaságból, hogy a párologni látszó magyar identitástudat erősödjön a lendvai magyar iskolában. Szlovéniában viszonylag biztos egzisztenciális körülmények között él a magyar közösség. Célja volt kizökkenteni a gyerekeket a hétköznapi jólétből, és ebben nem volt segítségére a szlovén nyelv, és főként a visszafogott habitus. Az elkészült előadásai tudatos munka részeként értelmezhetők, és kézzelfogható eredményei vannak. A szlovén országos fesztiválon úgy lettek a legjobbak, hogy ők magyarul beszéltek, míg a másik 19 csoport szlovén nyelven játszott. Az iskolájukban szlovén anyanyelvű gyerekek akarnak a Carpe diem tagjai lenni, és ebben biztosan szerepe van az erős gesztusoknak, túlzott mimikának egy olyan országban, ahol furcsán néznek az emberre, ha hangosan nevet az utcán. Én úgy gondolom, a felszabadító szakaszon túljutott a csoport, a következő időszakban jöhetne a finomhangolás, vissza lehetne venni a túlzásokból. A kérdés persze úgy is feltehető, hogy lehet-e nem igazán művészi színvonalon fontos pedagógiai célokat szolgálni?

Egy érdekes formációt szeretnék még megemlíteni, olyat, amilyennel nem találkoztam máshol az országban. A Csintalan Eperkék Letenyéről *Márti különös szomszédja* címmel mutattak be egy előadást. Tavaly is itt voltak a fesztiválon. Akkor a szakmai beszélgetésen a pedagógus furcsán nézett rám, szinte semmit nem tudott mondani az előadás létrejöttének körülményeiről, ugyanis a gyerekek az iskolát megkerülve, maguk jelentkeztek a szervezőknél a fesztiválra. A darabot ők írták, rendezték, próbálták, játszották. Kisebbségi botrány keletkezett az ügyből, amikor kiderült az akció: az iskola nem nézte jó szemmel a próbálkozást. Idén már bevonták az iskolát is a jelentkezési procedúrába, de a körülmények nem sokat változtak. Így az a furcsa helyzet állt elő, hogy behívtuk a „szakmaira” a négy lány közül a „csoportvezető, író, rendezőt”, és vele beszélgettünk. Az előadás sok elemében meglehetősen kezdetleges volt, de az, hogy itt voltak, vállalták a megmérettetést és a kritikát, fontos mozzanata a Weöres Sándor Országos Gyermekszínjátész Találkozó Zala megyei fordulójának.

Életes játékok

Perényi Balázs

Milyenek tündek idén (2009-ben) az általam látott megyei és regionális találkozók? Érzékelhető-e bármiféle tendencia a gyermekszínjátékozásban? Kitapintható-e bármiféle változás, akár stílári, akár szemléleti az előadásokban? Mi történt a régi műhelyekkel, formálódnak-e újak? Egyáltalán milyen összbenyomás alakult ki bennem, miután láttam a dombóvári (Tolna és részben Somogy megye), budapesti, tököli és váci (Pest megye) bemutatókat és a regionális fesztiválok közül a Komárom-Esztergom, Nógrád és Pest megye csoportjait fogadó váci rendezvényt, közel nyolcvan előadást?

Korábban már leírtam a Drámapedagógiai Magazinban, de fontosnak tartom ismét megfogalmazni: idén megerősödött bennem a benyomás, hogy egyre ritkábban lehet találkozni olyan előadásokkal, amelyekben semmiféle játéklehetőséget nem kapnak a gyerekek. Egyre kevesebb a rossz ízlésű, gyerekellenes, felnőt-

tek színházát után majmoló produkció. Vagy már nem neveznek a fesztiválra a hasonló bemutatókat gyártó vezetők? Lehetséges. Mindenesetre néhány éve még gyakrabban gyötörték meg a fellépőt és a nézőt egy-egy bántóan dilettáns produkcióval kontár csoportvezetők. Apadni látszik a megélhetési drámatanárok szakmányba készített rossz munkáinak áradata. Mintha kikoptak volna azok, akiknek nem dolga (nem szabad) gyerekek színjátékával foglalkozni? Vagy időközben értek, okultak? Tanulni akaró és képes drámatanárok számos képzési formában (tanfolyamok, főiskolák, tréningek), fórumon (találkozók, tanácskozások) foglalkozhatnak drámával és színjátékkal. Ez látszik is. Bosszantó vagy kellemetlen, esetleg bántó előadás egy-kettő, ha akadt a nyolcvanból, amit láttam. Volt olyan év korábban, amikor ezek adták a műsor felét. Meglehet, szerencsém volt a megyékkel, régiókkal...

Buzaszemek Színjátékosok, Budapest (XVIII. ker., Kondor Községi Ház)
Trapítí, avagy nem az a csoda, ha megszólal a csirkecomb
Perényi Balázs felvétele

Nagy öröm, amikor egy-egy városban, megyében érezni lehet, hogy meglódult a gyermekszínjátszó élet, hogy értő és egymásra figyelő drámatanárok segítik egymás munkáját. Nem érzik úgy a kollegák, hogy nincs visszajelzés, légtelen térben dolgoznak, magányosan. Ez látszik az előadásokon is, de a fesztivál légkörén mindenképpen meg lehet érezni. Ez a közeg formálódik már évek óta Tolna megyében, s főleg Szekszárdon, ahonnan évről évre egyre érdekesebb és értékesebb előadások érkeznek. Rotkainé Pásztai Livia, Pekari Bernadett vagy Csizmazia Ferencné csoportvezetők rendezéseiben igen jó formát mutattak csoportjaik. A csapatok, akik szemlátomást ismerik egymást, szurkolnak a másiknak. A színjáték közösségteremtő erő, a találkozás lehetőségét nyújtja, és nem csak csoporton belül alakulhat ki erős közösségi érzés, de könnyen egymásra találhatnak hasonló arculatú, gondolkodásmódú, nyitott csapatok. Közös tréningek, táborok, bulizások, barátságok, szerelmek... Mintaadó lehet a csoportvezetők barátsága, kölcsönös megbecsülése, s rögvest nem látom legyőzendő riválisnak a többi színjátszót, hanem velem egyívású játékosnak. Előadásról előadásra összelélegzett nézőtér és színpad: figyelmes közönséggel találkoztak felszabadult színjátszók. Mindennek biztosan része volt abban, hogy igazi fesztiválhangulat alakult ki Dombóvárott. Pedig nem volt közös játék a bemutatók között, még konferansz se volt, látszólagos fejetlenségben találta meg a találkozó a saját rendjét. Hajós Zsuzsa érettségi körül járó, többszörös aranyminősítéses

színjátszói tartottak egy közös játékot a szakmai megbeszélés alatt, ami meglehetősen fergetegesre sikerredhetett, hiszen visszatérve a fesztiválzárásra több tucat különböző korú gyerek táncolt tombolva a színpadon. Alig bírták abbahagyni. Így zártuk a fesztivált: nemigen akaródzott ebben a fantasztikus hangulatban „eredményt hirdetni” (Tolnai Máriával voltunk ketten). De csalódtunk – kellemesen –, ugyanis őszinte örömmel tapsolták meg a többieket. Lélekemelő volt, ahogy egyébként remek „ezüstös” előadások kamasz szereplői elismerően ünnepelték a fesztivál egyetlen aranyminősítéses produkcióját, a Nánai Apróságok *A mi mesénk* című előadását. Nem volt bennük sértettség. Szerencsére nem kellett magukba zuhanó, zokogó, sértett csoportokat látni, mint máshol olyan sokszor. Valódi fesztivállá a résztvevők tehetnek egy gyermekszínjátszó találkozót, a csoportok szemléletéért pedig leginkább a vezetők felelnek!

Történt még valami Dombóvárott, ami nagyon elgondolkodtatott. Az első csoport kamaraterembe kérte előadását. Ráadásul ez a bemutató a nánai első-másodikosok fergeteges meséje volt. Tele energiával, eredeti megoldásokkal, remek figurákkal, valódi színpadi szituációval. Bámulatos volt a felszabadult gyerekek ügyessége. Mint a megbeszélésen kiderült, a kisiskola minden kis alsósa szerepelt: tanulási nehézséggel küzdő, félszeg, gátlásos, talpraesett gyerek egyaránt, mégis úgy tűnt, mintha csupa istenáldotta, esetleg alaposan megválogatott tehetség játszana, nagy-nagy rutinnal bíró vezetők biztos kezű irányításával. Holott Árváné Rácz Mária és Simonné Balogh Borbála bemutatkozó előadását láthattuk. Rokonszenves szerénységgel beszéltek arról, hogy eddig figyelni, tapasztalatot szerezni jártak a találkozókra, most „mertek” belevágni. Az országos gálára is eljutó (a regionális zsűrijét is magával ragadó) produkció új gyermekszínjátszó műhely születését ígéri.

Mi volt tehát a fentebb ígért érdekesség? Volt használható kisterem, tehát egy kivétellel az összes társulat átkérte magát a kamarába. Nem kellett a játszóknak ijesztő méretű, félig üres nézőtér előtt félelmetes, ismeretlenül hatalmas színpadon fellépni – végig zsúfolt nézőtér előtt játszottak, felszabadult nézőszínjátszóknak. A dombóvári élmény végleg meggyőzött arról, hogy aligha lehet fontosabb valami, mint-hogy ideális térben mutathassa be játékát minden alkotóközösség. Nem képtelenség, hogy olyan térben (tér mikrofonokkal kihangosítva) kell fellépni, amilyenhez hasonlóan még soha nem is próbáltak? Mind ezt tíz perc, esetleg fél óra beállás után? Biztos vagyok benne, hogy a legtöbb művelődési házi óriástérbe helyezett előadás leginkább a körülményekkel való sikeresebb, sikerületlenebb birkózásról tanúskodik, mintsem magáról a játékról. Nem csoda, hogy csoport és vezetője egyaránt elámul azon, hogy mi lett a nagyszínpadon a próbateremben olyan oldott, lendületes, energikus játékból. Hogy egyebet ne is említünk, már a színre lépések (távozások) ideje – hosszabb úton másodpercekkel tovább tart a térbe kerülni – szétzilálja a játék ritmusát. Sajnos azonban a legtöbb helyszínen nem akad hasonló játéktér!

Nem a tolnai találkozón történt, de mindenképpen ide tartozik az inárcsiak (ellen)példája. A nagyszerű műhely csoportjai emelt színpadú kis színházteremben dolgoznak, ahol a rivalda, a kukucska színpad elválasztja a játszó nézőtől (rendezőtől). Három inárcsi produkció is megsínylette, hogy a regionálisan tagolatlan kamaratérbe került a megyei fesztiválon (Tökölön és Vácott) még színpadon bemutatott játék. A nagyobb távolsághoz szokott játszóknak megzavarodtak, a korábban személyesnek és igaznak ható alakítások túlon túl kitértek és elrajzoltak mutatkoztak. Nem minden előadásnak tesz jót, ha a nézők karnyújtásnyira ülnek! Nem feltétlenül a közelség a megoldás, hanem a próbahelyzethez igazodó tér. Bátorabban, következetesebben és tudatosabban érdemes tehát a bemutató helyszínét megválasztani. Érdemes előre ismerni a lehetőségeket (fotót, alaprajzot kérni a szervezőktől), lehet a nézőket felvinni a színpadra, lehet talált helyszínekre vonulni és így tovább.

Tanulságos volt ebből a szempontból a tököli megyei első produkciója. Évek óta izgalmas előadásokkal jelentkezik a szadai Színházikó csoport. Idei bemutatójuk (*Mi is a színház valójában?*) szerep és személyiség, alakítás és természetes (civil) létezés viszonyát vizsgálta. Mitől lesz az üres tér színpaddá? Miért fogadjuk el a játszókat mint Antigonét, miért követjük sorsát? Hiába azonban a figyelemre méltó koncentráció, az odaadó és okos színjáték, az elgondolkodtató téma, az előadást gyengítette a térválasztás. A mégoly kicsi, de hangsúlyozottan színpadi térben színpadi tett lett, „színjátékká” minősült a civil megszólalás is, tehát nem születhetett meg a teátrális és reális szint dialektikája. Magától értetődően megemelte volna az előadást, ha Buzogány Márta talál egy érdekes civil teret, mondjuk egy pad köré helyezi a játékot a művelődési ház kertjében.³ Azonnal feltöltötte volna feszültséggel a játékot a kivételes helyzet és

³ Abban, hogy a csoport vezetője alkalmas helyszínt válasszon, akadályozta, hogy munkahelyi elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni a tököli válogatón. Színész: neki is bemutatója volt. (Erről a 2111 című községi újságban olvashattuk nyilatkozatát.) Természetesen megértjük. Szeretnénk azonban jelezni, hogy nyugodtan kérhetek volna más helyszínt és időpontot (Pest megyében két bemutató volt, és mivel Budapest közelében lévő településről van szó, bejelentkezhetek volna bármelyik budapesti rendezvényre is). Az országos gyermekszínjátszó találkozó szabályrendszere és gyakorlata egyaránt sokkal rugalmasabb, mintsem hogy ilyen helyzetbe kellene hozni színjátszókat. Nagyon fontosnak véljük, sőt mi több, elengedhetetlennek, hogy a csoport fellépésén ott legyen a rendező. És ha a rendező a csoportvezető egyben, akkor még inkább így van ez. (*A szerk.*)

szinte biztosan megszületett volna az izgalmas demonstráció (vagy performance) szerep és játzó különös viszonyáról, hiszen alapvetően tehetséges munkát láttunk. Nagyon fontos tehát alkotó és befogadó találkozásának közege, a színházi tér, amibe éppúgy beletartozik a nézőtér is, mint a játék tere.

Térjünk vissza a nagyszerű hangulatú dombóvári rendezvényre: nagy öröm, hogy egyre több személyes, eredeti életjátékot láthattunk itt is. A Kis Gadra Szekszárdról egy régebbi (rendszerelváltás előtti), kissé poros kamasz egyfelvonásost tudott személyesen, hiteles pillanatokkal találva „elsajátítani” (*Április tréfa*). A rögtönzésekkel feldúsított játékból látható, a csoport bizonyára képes lenne saját improvizációit történetévé fűzni, és így talán még személyesebbé válhatna a játék. Mégis élvezhető volt az előadás, pedig a régesség, népművelési intézeti broszúrákban megjelent, avult dramolettek legtöbbször lehúzzák a csoportok játékát. A megbeszélésen Csizmazia Ferencné elmondta, mennyire sajnálja, hogy nem mentek át a kisterembe. Valóban erősebben hatott volna ott a produkció, de így is értékes, a nézőkkel kapcsolatot teremteni tudó előadást láthattunk.

A tizenévesek világról vallott a Színházi Ötösök (Szekszárd) *Naplómesék* című játéka (rendező: Rotkainé Pásztai Lívia). Lendületes történetmesélés, gyors jelenetváltások: kollektív megmutatkozásra módot adó tablók, kórusakciók váltották a rövid páros/hármas jeleneteket, illetve monológokat. Téma, történet és forma módot adott rá, hogy sokat megtudjunk a játzókról és a csoportról.

Láthattunk Dombóvárán is előadást *A bajuszból*. Arany János művének átdolgozása megjelent egy antológiában és azóta kísért a gyermekszínházi fesztiválokon. Sajnos! Fogalmam sincs, hogy mi köze lehet (a csúfolódás témáján kívül) a gyerekeknek ehhez a történethez. Manapság teljesen érthetetlen és átadhatatlan, hogy mit jelentett a 19. századi Magyarországon a bajusztalanság. Ráadásul nincsenek benne figurák, jól játszható helyzetek – álmosítóan kiszámítható a dramaturgiája. Nem jó alapanyag. Ebből a hálátlan szövegből készített jó előadást Rotkainé Pásztai Lívia és Pekari Bernadett a Csipet-Csapattal (Szekszárd). Ügyes főszereplő, tetszetős, egyszerű jelmezek, energia, játékkedv. Remek volt egy kendős jelenet, amelyben néhány anyagdarab leleményes használatával változott meg a színpad világa. A Nagy Gadra (Szekszárd) két csoport összeolvadásával született. Pekari Bernadett elmondása szerint felszabadító hatású, igazi találkozás volt ez. Meg is látszik: a jól tagolt, világosan végigmesélt történetüket magával ragadó energiával mutatják meg. A két csoport: közösen. A „La Fontaine után szabadon” biztosan sokkal kevésbé hatott volna, ha ez az energia szétszóródik egy nagyteremben.

A szekszárdi könyvtár olvasó- és játzóköre, a Csiperke első-másodikos színházi játszószíni igényesen összeállított szerkesztett játzókat (*Kerekecske dombocská*) rokonszenves magabiztossággal, nagy játékkedvvel mutatták be. Vadóc Eszter munkáján érezhető volt, hogy az előadás elkészítését örömteli közös olvasás, értelmezés előzte meg.

Dombóvárán a hely adottságai, vagyis leköltözésünk a kamarába; Pest megyében (Tökölön és Vácon) a „kivénhedt” inárcsi színházi játszószíni mősorvezetése teremtette meg a fesztiválhangulatot. Több volt ez, mint mősorvezetés. A mára már csoportvezetővé, drámatanárrá érett, rendkívül szimpatikus huszonéves volt színházi játszó közös játékkal, énekkel, versekkel mozgatták meg a közönséget az átállások alatt. Fodor Éva (Bag), Szivák-Tóth Viktor, Kovács Zoltán imponáló könnyedséggel szólították meg a gyerekközönséget. Tehetséges drámatanárként azonnal megtalálták a közös hangot a gyerekekkel, anélkül, hogy gügyögtek, idélenkedtek volna; szellemesek voltak, fáradhatatlanok és szerények. Az ő jelenlétük is szimbolizálta, amit már régóta tudni lehetett: Pest megyében valódi gyermekszínházi élet van, jó néhány nagy tehetségű alkotó műhelye dolgozik folyamatosan, az évtizedes hagyományokra visszatekintő táborok, a megyei intézet odaadó és figyelmes szervező munkája olyan közeget teremt, amiből nem lehet csak úgy kilépni. Természetes, hogy a második generáció is itt keresi helyét. Fodor Éva és Szivák-Tóth Viktor ehhez a több mint ígéretes második generációhoz tartozik. Inárcsi színházi játszószíni közösen készített játzó (*Gülügülü megváltja a világot*) elgondolkodtatóan szólt a médiavilág által szuggesztív kényszeres megfelelési kényszerrel. Sikeresnek kell lenned mindenáron!!! – hirdetik. Vagy mégsem – a történet látszólag vesztes szereplője megőrzi integritását, csendes elszántsággal önmaga marad. A szöveget Szivák-Tóth Viktor írta a csoport számára. Tehetséges munka: jól mondható mondatok, játszható helyzetek, életre kelthető figurák, követhető cselekmény. A másik két inárcsi produkció jelentősége is ez volt: érvényesen, formát találva, ezáltal a közhelyeket meghaladva tudtak reflektálni világunkra, ahogy azt a tizenévesek látják. *Az osztály* a számos inárcsi csoport közül a 13-14 évesek fájdalmas és mély előadása. Drámai erővel szólt arról, hogyan stigmatizál egy tizenéves az alkoholistá anyuka, mennyire képtelen a kortársi közege, iskola, tanárok felismerni, hogy mi a gyökere a fiatal főhős sebzettségének, dühének... A Vácon bemutatott *A királynő*, az eggyel fiatalabb inárcsi játzóktól, felkavaró szimbólumot talált Andersen szívet megdermesztő Hókirálynőjében a fiatalokat önmagukba záró, magányossá tevő számítógépes játzókat hatalmára. Felejthetetlen kép, ahogy a Királynő óriási játzótermében elborult arccal, egymásról tudomást sem véve nyomogatják láthatatlan játzókat az életből elröböltek. Innen menekíti ki Gerda szeretete

Kayt. A darab zárлата brechtiesen provokatív, a többi rabul esettért még nem jött el senki. Őket ki szabadtítja ki? Kovácsné Lapu Mária, aki páratlan színjátszóéletet teremtett Inárcson, biztos kezű rendezőként, nagy szakmai tudással képes előadásá formálni élő és fontos problémákat, gondolatokat. Minden elismerés megilleti!

Rabságról, függésről: a kábítószerrel szolt a Káva TIE-csoport Eszterlanc című foglalkozásszövege alapján készült *Eszter* című előadás, ami elsősorban az expresszív, szenvedélyes színjátékkal hatott. Üres tér, át- meg átlényegülő kötelek, és felháborodás, düh, kétségbeesés fűtötte játék. Értékes munka Bódiné Horváth Ibolya és a szobi Gézengúz Csoport előadása, azonban igényli a közös drámás feldolgozást, hiszen maga az alapanyag – mint a legtöbb TIE-ban a színházi rész – nyitott mű, a foglalkozással alkot egészet.

Az életjátékok személyességével szolt a veresegyházi Tűzmadarak *Kamaszságok* című szerkesztett játéka a személyiség, az önazonosság kereséséről, hétköznapi hazugságainkról, a diákszerelmről... Az előadás mélyebb, izgalmasabb, összetettebb, igazabb, mint a kiindulópontul szolgáló Ágai Ágnes-versek. azt egyik legjobb szerkesztés, amit láttam az utóbbi időben – az egyes versek (jelenetek) kapcsolódnak egymáshoz, egymásra reflektálnak, az egész anyagot összefogja egy gondolat; cselekménnyé áll össze a személyiség, a szerelem, a társ, a szülőkről való leválás költői története. Ácsné Csáki Ildikó, Pozsonyi Fanni, Rácz Zsófia rendezése egyszerű eszközökkel – néhány háromlábú sáml, maszkok, térformák, közös akciók – jelentésses és lírai látványvilágot teremt. Erénye a produkciónak, hogy nem csak a kamaszének fájdalmait, szenvedéseit, hanem annak szépségét is képes felmutatni, teszi ezt minden szépelés nélkül. A záró képben kamasz hősnünk lassan egy székre lép, miközben a többiek félkörben leereszkednek helyükre – a repülés, a szabadság érzetét kelti ez a kép...⁴

Különös élet-mesejáték, ünnepi műsor a ráckevei Szent Imre Katolikus Általános Iskola Liliom gyermekszínházi csoportjának produkciója (*Évezredes barátság*). Az iskola udvarán álló Szent Imre-szobor megelevenedik, hogy segítségére keljen egy magára maradó, kitaszított kisfiúnak. Kicsit nehézkes történetmesélés, néhány kimódolt fordulat, de a szereplők odaadása mutatja, milyen nagy kedvvel vesznek részt a közös játékban. Fontosnak érzem, valódi értéknek, hogy egy ünnepi műsor utat talál résztvevőkhöz és nézőkhöz, és sikert arat saját közegében. A gyerekekre figyelő szemlélet és a drámás módszerek képesek a közösségi identitást alakítani, formálni – még az ünnepi műsor nehéz műfajában is (rendező: Szöllősi Ágnes és Henn Júlia).

Emlékezetes játék volt még a tököli válogatón a pilisborosjenői Szeleburdi csoport Ludas Matyija (*Ludas Matyi avagy a libák gágogása*). Fergeteges, néha már a követhetlenségig tempós játék, tele egyszerűen cselekvő, felszabadult gyerekekkel, kreatív ötlettel. Sajnos azonban erről a változatról is elmondhatjuk, amit szinte minden Ludas Matyi-feldolgozásról, hogy az adaptáció sokkal-sokkal érdekteleőbb, unalmasabb, mint az eredeti. Kisimitja Fazekas Mihály remekművének minden szabálytalanságnak tetsző zsenialitását, bonyolultságát. Mit kapunk helyette? Libák által elmesélt, eredetieskedő játékot. Talán elfogultság részemről, de meggyőződésem, hogy az eredetit kellene elolvasni, csak figyelmesebben (rendező: Bereczkiné Szendrey Éva).

Eltűntek a bábok a gyermekszínházi előadásokból! S míg színházi életünk talán leginnovatívabb, legérdekesebb szegmense manapság a bábjáték, mintha a gyerekelőadások nem ismernék fel a bábokban rejlő lehetőségeket. Vácon láthattunk szépségesen scenírozott, nívós színjátékot a bábbal vegyítő mesét. *A táltos madárban* (Kobak Színház, Kosd) minden a helyén van. Bedő Mónika szemmel láthatóan értőn segítette (pedagógusként, bábosként, rendezőként) a gyerekek munkáját. Kár, hogy a szemet gyönyörködtető madárbáb nem kelt életre! Magyarázat lehet erre, hogy mozgatója megbetegedett, s aki helyére állt, még nem tudta animálni a figurát. Pedig majdnem megszületett a csoda.

Jó éve volt a fóti műhelynek. Kis Tibor és Kovács Éva idén talán még a megszokottnál (már-már elvárt-nál) is erősebb, mindenesetre kiegyensúlyozottabb színvonalú produkciókkal jelentkezett. Négygyel!

Kezdjük a kicsikkel! Kovács Éva rendezéseinek felismerhető stílusa van. Remek karakterábrázolás, egykét összetettebb, árnyaltabb alakítás a „főszereplőktől”, mesék világát kitágító izgalmas helyzetek, szellemes eszközhasználat. Mindez alsó tagozatosokkal! Az idei produkciókban felfénylettek ezek az erények, elmaradtak azonban a közös játékból, közös történetmesélésből, ebből az egész szívderítő kavalkádból fakadó esetlegességek. Mire gondolok? Mindkét produkcióban, *A csodaszerben* (Fóti Fiókák) és a *Mi történt Rátóton?* esetében is világos volt a történetvezetés, nem lett áldozata a lendületnek, a színek-

⁴ A gyermekszínházi produkciók instabil voltát jelzi, hogy ez az előadás „beszürkült” az országos gálaműsorra. A csoport később, a második napra jött, s aznap játszottak is. Lehet, hogy fáradtak voltak, lehet, hogy csak nem rázódtak bele az eseménybe, ami addigra a többieknek már igazi fesztivállá vált. Talán a gyerekeknek nem volt kedvük játszani, de lehet, hogy éppen volt, csak túlizgulták a dolgot... Mindenesetre érvényes, élő/ható produkció helyett jobbára csak az üres forma jelent meg. Onnan (Debrecenből) nézve nem lenne érthető az előzsúri lelkesültsége, miközben természetesen hiszünk szakértő kollégáinknak. (*A szerk.*)

nek az érthetőség. Ez pedig tizenegynéhány kisiskolást egyszerre mozgató, játékba lendítő forma esetén bravúros teljesítmény. Külön és ritka erénye a két bemutatónak, hogy nemcsak elmesélték személyesen a közismert mesei toposzokat, hanem ezek a játékok többről, az életünkről szóltak. A csodaszer a szegénységről és a hatalomról, a rátóti történet vezetőinkről, a közösségek viszálykodásáról szólt imponáló elemeltséggel. Mégis a ráismerés, a szembesülés örömeivel ajándékozták meg a nézőket. Van abban valami magasztos, amikor 7-8 éves gyerekek döbbenetnek rá bennünket, hogy miben és hogyan is élünk!

Kis Tibor sokszínű rendező. Idén nem költői szertartásjátékokat hozott, hanem az abszurd irodalommal összeszikkasztó diákhumor remekeit. Az ifjabb Főti Figurások *Szép madár a hantmadár, csak ha meghalt randa már* (a címek borzasztóak, hosszúak és megjegyezhetetlenek) című előadása főként Ratkó József és Varró Dániel verseiből szerkesztett pazar abszurd játék. Diákszínjátzóktól várnánk el ezt az elgondolkodtató iróniát, ahogy frenetikus színjátékba oltják a világ képtelenségéről leszűrt véleményüket. Egy kötél a kellék, nagyon izgalmas, ahogy kiszolgálja a rituális színház (Kis Tibor rituális játékaiknak) emblematikus kelléke ezt a más hangoltságú játékot. A *Váratlan macskának váratlan a szőre* (a másik rémes cím) számomra az év egyik „előadása”, amire sokáig emlékezni fogok. Miért? Olyan egységesen virtuóz csapat tölti fel magától értetődően az erős formát (csupa ritmus, szekvencia, váltás, térforma), akik színjátékukba képesek sűríteni önismeretüket, élettapasztalataikat és mindazt, amit évek alatt a színpadról megtanultak. Teszik ezt könnyeden! Vitalitás és tudatosság, önfeledtség és koncentráció önmagában is elbűvöl. Közben remek szövegek (Örkény Istvántól, Eörsi Istvánon át Dolák-Saly Róbertig) szólalnak meg a színház nyelvén, sőt az egész meglehetősen plasztikus képet ad arról a nonszenszről, amiben vagyunk nyakig. Kiröhöghetjük a köz-életét is.

Budapesten ideális körülmények között, remek akusztikájú, bensőséges nagyteremben, jól felszerelt kisteremben, a gyermekszínházas, drámapedagógia, gyerekshízház fellegvárában nincs fesztiválhangulat. Vagyis van, de nem mindig. Miért? Mert aki „lejátszott”, gyakran hazaindul. Nézőteret megtöltő szülők várják, hogy fellépjen gyerekük. Őszintén becsülöm azokat, akik ott maradnak csemetéjükkel és megnéznék másokat. Vannak ilyenek is szép számmal, de nem egy csoport együttesen elvonul fellépése után.

Gárdonyisok, Budapest (XIII. ker., Gárdonyi Géza Általános Iskola), Szamárfül-variációk árnyakra; Perényi Balázs felvétele

A két napon legnehezebb helyzetbe azok a játszókerületbe kerültek, akikkel huszonöt percen próbáltak elmesélni egy regényt. Majdnem képtelenség összeszűríteni ennyi időben a Twist Olivért (*Oliver* – Szabó Magda Ifjúsági Színház, Áldás Utcai Általános Iskola, rendező: Fülöp Zsolt), *A legyek urát* (Nagy Imre ÁMK/ Kölcsey Ferenc Általános Iskola, rendező: Majorné Szekeres Edit) a *Valahol Európában* (Vajk-sziget Általános Iskola, rendező: Boldog Gabriella, Hódoss Henriette, Máté Judit, Porhajás Éva) vagy az *Abigélt* (Bárczi Géza Általános Iskola, rendező: Horváthné Láposi Éva). Mind a négy produkció dicséretes összefoglaló, komoly erőfeszítés. Mindben vannak érvényes pillanatok, alakítások, azonban összességében felemészti az energiákat a reménytelen törekvés, hogy végigmondják a sztorit (sajnos ezt nem állt módunkban megbeszélni a csoportvezetőkkel, akik a bronzminősítés után kihagyták a szakmai eszmecsere-t). Szükségszerűen zanzásodik és el is laposodik a történet. Regényadaptáció színpadon nem újramesélés, hanem szelekció, sűrítés és értelmezés. Az epikus teljességigény (totalitás) helyett belső intenzitást, egy motívum, szál, szereplő kiemelését követeli.

Megjelentek Budapesten a gyerekszínház örökzöldek. Szerencsére legtöbbször eredeti, kreatív formában. A Máriaremetei-Hidegkúti Ökumenikus Általános Iskola egyik osztálya remek karakterekkel népesítette be a négyzetű kerek erdőt. *A négyzetű is lehet kerek* teljes osztályt mozgatott ügyesen. A hagyományos arcfestéses, jelmez, kellékes szcenírozás legjobb ízlésű változatát láthattuk. Lakó Mártában a pedagógus győzött a rendezőn, de ennek így is kell lennie. Mindenki (teljes alsós osztály!) szerepelt, s ez a remek jelenetek (fájós fog kihúzása) sodrását lelassította, egyes szereplők inkább gátolták, mint kiteljesítették a cselekményt. Mégis kevés jobb dolog történhet egy osztállyal, minthogy együtt játszhatnak egy ilyen színvonalas előadásban. Egészen más tónusú előadás a KIMI-Szintörök (Keleti István Alapfokú Művészetoktatási Iskola) *Négyzetű Kerek Erdő* című előadása, Knuth Barbara rendezése. Lírai, elmélyült produkció: a kerek erdő történéseit néma jelenetek előzik meg. Ezekből tudjuk meg, ki, hogyan és miért érkezett az erdőbe. Nagyon finom játék, percekig csöndbe burkol. Izgalmas, ám veszélyes mutatvány. Egyrészt különös költészete van, másrészt túl nagy súlyt rak a játszókra az ilyen hosszán megkövetelt néma jelenlét, ráadásul könnyen elmutogató illusztrációba fordulhat a szótlanság. Mégis győznek, költői játékot mutatnak a különböző korú gyerekszínházok.

A gyerekszínház repertoárjából, az egyik nehéz darabból született jó előadás: hosszú évek óta az egyik, ha nem a legjobb *A Jókai ördögét* mutatta be a Hangyabanda (Lázár Vilmos Általános Iskola). Ez az unánság játszott szöveg sem tartozik a leghálásabb játéklehetőségek közé, gyakran nehezen követhető a történet, kevésbé motiváltak a szereplők. Balla Edit és a csoport már akkor nyert, amikor az expozíció családi perpatvarának szerepeit kiosztotta. A remek címszereplő (Jókai) másfél fejjel alacsonyabb színész, mint házsártos felesége, aki szó szerint a fejére nőtt. Kettősük ellenállhatatlanul szellemes, drámai feszültséggel teli. Életre kell a sokszor érdektelen családi viszálykodás. Ötletesen és expresszíven jelenítik meg a királylány megszállottságát: az ördög a hátán pörög eszementen (ez sem könnyen szcenírozható). Majd ténylegesen elhagyja őt a gonosz.

Hasonlóan színvonalas, igényes a Kiskigyó csoport (Karinthy Frigyes Általános Iskola) *Ludas Matyija*, amit *Variáció a Ludas-történetekre* címen játszottak. Németh Ervin átiratát és ötleteit részben átvéve rendezte meg Naszádosné Hegedűs Erzsébet. Az ötletekkel nincs is baj, jók az eredetiek és kiválóak a csoport leleményei, szépen kivitelezett kollektív színházi játékot látunk. Viszont ez az átirat sem jó! Drámai helyzeteket, viszonyokat hagy el Németh Ervin, kedélyesen érdektelen történet születik, ami nem szól semmiről. Viszont lehetőséget ad a közös játékokra, és ezzel tehetségesen él a csoport. Tünetes játék a Csicseregő Csoport (Erzsébetvárosi Általános Iskola) eredeti hűen követő *Ludas Matyija* (átdolgozta Fehérvári Lilla). Jelmez, képmutogató játék. Tablókkal értelmezik a történetet. Az előadás a gyerekek véleményét fogalmazza színházzá hatalomról, népről. Gazdag, színes világ tárul a néző elé, amit ügyesen ránt össze a bátor mesélő fiú. Sok-sok félig civil játszó mosollyal, összenézéssel, örömmel játszik a teljes osztály. Állítólag a regionálisra kiürült a játék, lelassult, lélektelenné vált – elillant belőle minden élet, és az üres forma már nem volt érdekes. Gyakran előfordul ez a gyerekszínházokkal: semmiségek kizökkennek őket, fáradtak, kedvetlenek, és szinte semmit nem tudnak rekonstruálni abból, ami egyszer már megvolt. Kár, mert szép előadás volt Kovács Istvánné rendezése.

Szintén örök darab a *Tök és a csikó*. Eddig ezt sem gondoltam különösen inspiratív szövegnek. Várkonyi Zsuzsa csoportvezető-rendező átiratának van egy különleges találmánya: megemeli a vékonyka történetet. A tök és a zöldségek szemszögéből meséli el a Munkácsy Mihály Iskolából érkezett Gézengúzok a történetet. Remek jelmezben kucorgó kerti növények kommentálják az emberek furcsa világát. Teszik ezt ellenállhatatlan bájjal. Ez a csavar rögvést megteremti a „történet alulnézetből”, mesebeli plebejus, gyermeki szemléletet, ami olyan vonzóvá tehet egy gyerekszínház előadást. A címszereplő (Tök) Buddhái bölcsességgel mosolyogja végig szeretett gazdája boldogságkeresését, boldogulását. Persze ez is olyan megoldás, ami az adott csoportból született, kiváltképpen a Tököt játszó kislány személyiségéből, nélküle

lehet, hogy mit sem érne az egész. Szép előadás a Pogácsa az arénában Színkör Kis hercege (*KIS HERCEG – találkozásunk VELE... álom és ébrenlét határán...*, rendező: Koltai Judit). Esztétikus, tetszetős. Lány zene, harmonikus színek, esztétikus képek, finom mozdulatok. Tetszetős mozgó képeskönyv, nívós látványszínház. Nem teátrális, nem drámai, ahogy az eredeti történet sem az. A Kis herceg ellentéte lehetne a Mester Stúdió JAK csoportjának *Micimackója*. Kusza, rendetlen, vizuálisan szinte már-már bántóan igénytelen produkció. Teljesen felesleges a keretjáték. Viszont fantasztikus, eredeti, felejthetetlen figurák, zseniális pillanatok vannak a játékban. Talló Virginia első rendezése bizonyítja, hogy tényleg lehet valami esszenciális (archetipikus) a Micimackó figuráiban, ha ilyen pazar alakításokra adnak módot. Szemmel láthatóan nagyon fontos ezeknek a gyerekeknek a színjáték, megtalálják, kiteljesítik, megfogalmazzák önmagukat Tigrisben, Szamárban stb. Valódi pedagógiai misszió Gencsev Gáborék munkája.

Üdítő volt új történetekkel, felfedezésekkel találkozni. A Buzaszemek Darvasi László Trapiti és a borzasztó nyúl című művét fedezték fel (rendező: Búza Tímea). Lenyűgözően igényes, eredeti színház volt előadásuk. Imponáló teátrális gazdagsággal (zenével, fénnel, képekkel) született meg színházi szépségként Darvasi filozófikus líraisága, leheletfinom humora.

A Nebuló Színpadnak, Fodor Erika rendezőnek összetéveszthetetlenek az előadásai. *A kakas és a pipe* ismét láncmese, megint végtelenül egyszerű, de annál tetszetősebb alapruhában előadva, újra egy leterített szőnyegen, mint koncentrált játékot szervező térben előadva, a főszereplő ismét bátor, színes és szeretnivaló, a csoport többi tagja újjá hálás szerepet kap. Lényegre törő, lendületes cselekményvezetés és számos felcsillanó helyzet, figura.

Több korosztály játszik együtt Jancsó Saroltánál, a Szerpentin Gyermekszínházban. Valószínűleg nem könnyen hagyják el a csoportot, ha kinőttek a gyerek, sőt diák korosztályból. *Az ördög kilenc kérdése* csupa zene és ritmus. Csupa tánc. A játék átveszi az expresszív muzsika energiáit, lüktetését és a prózai megszólalásokba is költözik valami az eltáncolt jelenetek szélsőségesen erős fogalmazásmódjából. Néha szinte fizikai színház, a testek munkája hat ránk. Egészen pazar az ördög eszén túljáró gazdasszony alakítása, de ő már kilépett a gyermekszínházi korosztályból, kivételes adottságú diákszínházi játékos.

A főtíak mellett a Janus Színház Csoport (Pannónia Általános Iskola) bizonyítja, hogy milyen jól is áll ennek a korosztálynak (a felsősöknek) az abszurd. Örkény István egyperceséből készült meséjük (*A végzet*) pimaszul nem kíván megfelelni a színházi konvencióknak, de néhány valóban kreatív (soha nem látott), nem pedig a kreativitást másoló ötlettel a gondolatot közvetlenül, természetes eleganciával színjárássá formálják. A megformálás eleganciája teszi könnyeddé és vonzóvá ezt a nézőteret megrögzítő produkciót. Gyermekszínházi előadás diákszínházi humorral, de a legjobb fajtából. Második éve mutatkoznak be a találkozón. Valószínűleg Gregor Márta és Szuchy Katalin sikeres és állandó résztvevője lesz a későbbi találkozónak is. Eredeti arculatuk, gondolkodásmódjuk, humoruk van.

Hasonlóan eredeti jelenség az Eszterlánc csapat a Fodor Általános Iskolából. Zsigmond Ottília szinte már új műfajt teremtett két éve, az „alsós gyerekek kollektív életjátékát” – a lendületes közös elbeszélés alapját a gyerekek improvizációi alapján megírt (gyermek)irodalmi igényű szöveg adja. Kivételes az a képesség, ahogyan személyes élményeket összefogott, közös játékká tudnak formálni ezek az apróságok. Együtt van az életanyag, közlésvágy, forma és nyelvezet. Előadásuk kicsit szétesettebb volt – nemegyszer már-már leállt –, mint a két éve látott elementáris játék, de most is rendkívül erős hatása volt, zajos közönségsikert aratott. *Életjáték a Kriszti története* is (Mester 67, József Attila Általános Iskola). Gencsev Gábor csoportvezető lényegre koncentráló, tökéletesen lecsupaszított szerkezetet kínál a gyerekeknek, akik vallomásos hitelességgel szólnak életükről. Közhelyes, de annál fájdalmasabb családi konfliktus lesz megrázó színházi élménnyé. Elismerésre méltó tanári, nevelői teljesítmény lenyomata az előadás.

Az életben elszenvedett „harapásokról” szól a Kaktusz csoport (*Harapások – Marczibányi Téri Művelődési Központ*) előadása. Szűkszavú mikrojeleneteket látunk erős színpadi formába rendezve Juszcák Zsuzsa és Sereglei András munkájában. Az erős szerkezetbe – zenék, térformák váltása, ritmus – rendezett, civilségig személyes megszólalások izgalmas kettősséget adnak: közvetlenség és megformáltság, hitelesség és artisztikum hatásos kontrasztját. Egy-egy mondat, szituáció többet jelent önmagánál, a banális helyzetek mögé láthatunk; rengeteg minden kiderül a különböző életkorú, szemlátomást nagyon összetartó csoport élettapasztalatairól, világlátásáról.

Talán a fenti bekezdésekből is sejthető, de szeretnék ráerősíteni: legnagyobb élményem idén, hogy a korábbi évekhez képest sokkal több érvényes életjátékot láttam. Sokkal többet tudtam meg a világról, ami-ben a gyerekek élnek, mint a közelmúltban. Mintha a közlésvágy formát keresett és talált volna, és nem a nyolcvanas évek megoldásait, helyzeteit, mondatait ismételték volna az életjátékok, hanem tényleg saját élményeiket, élményeik reflexióit dolgozták volna fel. Hitelesen és érdekesen tudtak szólni a köznapok abszurditásáról, a drogról, alkoholoról, a számítógépmagányról, a média hazugságairól, a szegénységről, a kitaláltságról, a tanácstalan felnőttvilágról, természetlen vagy megúszhatatlan lázadásról...

A saját fogalmazásmód megtalálása pedig már önmagában rejti a kimondás élményét, így fontos lépés a fájdalmas élmény, kibogozhatatlannak tetsző krízis, feloldhatatlannak látszó konfliktus megoldására vagy meghaladására. Megszabadulás kerekedhet belőle, vagyis katarzis.

Képzeltbeeli bejegyzések egy zsűritag naplójából

Sándor L. István

2009. március 27.

(Fegyvernek, Jász-Nagykun-Szolnok megye)

Nekem évek óta a Weöres Sándor Gyermekszínház Találkozó jelenti a tavasz kezdetét. Jó az idő, föl lehet végre kerekedni. Autózni a vonuló felhőkkel szemben, felkeresni távoli településeket, ahová másképp nemigen jutnék el.

Egyszer jártam csak korábban Fegyverneken, akkor is egy gyerekszínház találkozón. Fegyvernek, ez a különleges nevű, „L” alakú község egyik szárával a 4-es út zsivajában él, másik szárával eltávolodik innen, a csendességbe, nyugalomba vonul. A háborítatlannak ható nagyközség sokszor magára vállalja a Szolnok megyei találkozó megrendezését. Jó hangulatú a művelődési ház, bejátszható nagyságú a színpad, lelkesek a szervezők. És a helyi vezetők is támogatják a rendezvényt. Mondják, hogy a polgármester is mindig itt szokott lenni. Ezúttal valami hivatalos elfoglaltságra kellett mennie. De a találkozó végére megérkezik, kedélyesen elbeszélget mindenkiel, jó hangulatot teremt maga körül.

Kassai III. csoport, Szolnok (Teátrum Alapfokú Művészetoktatási Intézmény), 4:2 a féldőben
Kaposi László felvétele (Debrecen, 2009. június 5.)